

(əvvəli ötən sayımızda)

Altaylarla Anadolu arasında baş verən ilk köçlər iki istiqamətdə gerçəkləşmişdir. Batıya doğru hərəkət edənler Altaylardan Xəzərin qzeyi istiqamətindən Anadolu və Mesopotamiyaya doğru istiqamətlənmişlər. Xəzər dənizinin güneyi tərəfdən baş verən köç ilkin və daha qədimdir. Bu istiqamətdə baş verən köç Sumer, Mari və Elam kimi üç ana mədəniyyətin təməlini təşkil edən qruplardır. Hiksos, Kassı və Luristanın dəmirçiləri kimi digər mədəniyyətlər üç ana mədəniyyətin içərisindən ayrılmışlar. İkinci köç Xəzərin qzeyindəki bozqır üzərindən baş vermişdir. Bu istiqamətdə miqrasiyanı həyata keçirənler Hatti və Hurri xalqlarının ataları idilər. (Semih Güneri. 2018, Səh. 705)

Müasir dövrün genetik araşdırmaları və arxeoloji qazıntılar nəticəsində aşkar edilən dəlillər Türklərin ana yurdu olaraq Ural-Altay nəzəriyyəsinin elmi gerçəkliyə daha uyğun olduğunu sübut edir.

Sovet dövrünün rəsmi tarixşünaslığında "iranizm" konsepsiyası hakim mövqeyə malik idi. Sovet-kommunist ideologiyasının tərkib hissəsini təşkil edən bu konsepsiyaya Türklərin əleyhinə olub onların qədim tarixini saxtalaşdırmağa yönəlmişdi. Arxeoloji, antropoloji və linqvistik faktlara məhəl qoymayan bu konsepsiyaya görə Sibir, Qazaxıstan və Orta Asiya iranidilli xalqların qədim dövrlərdən etibarən məskunlaşdıqları ərazilər olmuş və sonradan türklər Altay dağları tərəfdən gələrək yerli iranlı xalqları türkləşməyə məruz qoymuşlar. Bu tezisi ortaya atmaqda əsas məqsəd özlərini hind-avropa və ya ari irqinə aid edən Rusiya hakim dairələrinin Türk yurdlarının işğalına haqq qazandırmaq siyasəti durur. İngilisdən Hindistandakı öz işğalçılıq siyasətinə haqq qazandırmaq üçün Hindistanın arilərin vətəni olması haqqında uydurma bir tezis irəli sürmüşdür.

Müasir rus tədqiqatçı Dmitri Verxoturov türklərin ən qədim dövrlərdə etibarən vətəni olan Sibir ərazisini Sibirin Turanı adlandırır. O Sibirin iranlı-arilərin vətəni olduğu haqqında qərəzli qeyri-elmi iddiaları təkzib edərək yazır: "İran istlər bir ağızdan Sibir, Qazaxıstan və Orta Asiyayı "İrandilli xalqların vətəni" elan edərək e.q. I minilliyin ortalarına qədər bu ərazilərdə irandilli xalqların yaşadıklarını iddia etməkdədirlər. Əgər "iranistlərin" nəzəriyyəsinə inansaq, onda belə çıxır ki, türklər e.q. I minilliyin ortalarında Altaydan gəlib "iran dünyasını" sürətlə zəbt edərək iranlıları türkləşdirmişlər.

gəldikləri nəticə müasirdövrde genetik araşdırmalar nəticəsində də təsdiq olunmaqdadır.

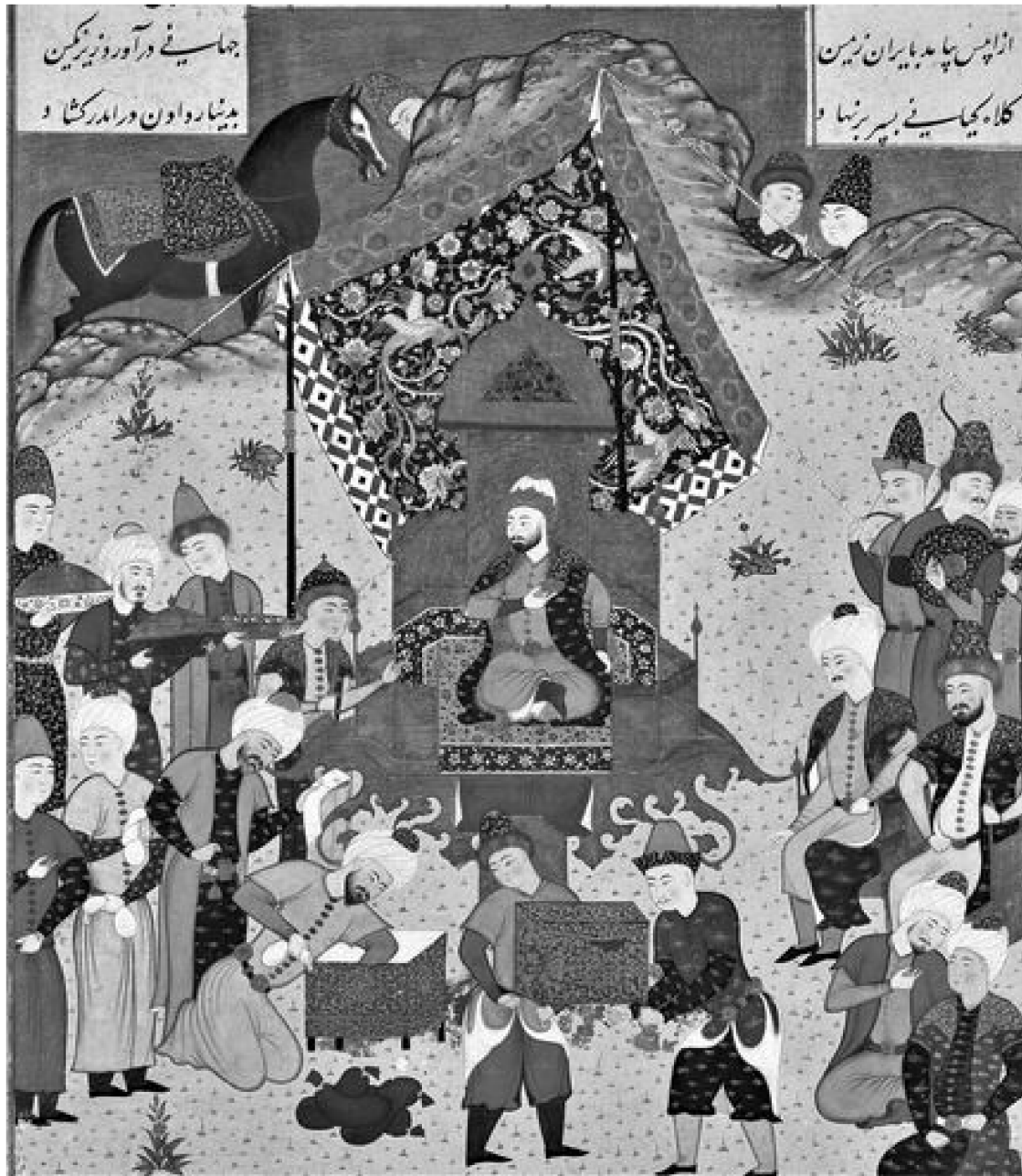
Rus etnoloqu və genetik bilim adamı Anatoliy Klyosov insanların DNK nümunələrinin genetik araşdırmaları əsasında türklərin ilk vətənlərini və onların yer üzərində yayılma arealını müəyyən etmişdir.

Onun gəldiyi nəticəyə görə aqqlütativ dil quruluşuna malik öntürklər və flektiv dil quruluşuna malik hind-avropa ailəsinə mənsub-

Ələsgər Siyablı

Dünya tarixinin Turan dövrü

Həm də onlar bunu o qədər məhəretlə etmişlər ki, "qədim iran dünyasından" hətta əsər-ələmətlə kiçik bir zərəcik də qalmamışdır. Lakin Altaydan başlayaraq bütün bu bölgələri əhatə edən kurqanaltı kərtmə ağac məzarlar, atla birlikdə

dəfn üsulu, çöl xalqlarına xas arxeoloji xüsusiyyətlər onların türk xalqları ilə mədəni varislik əlaqəsini sübut edir". (Verxoturov D. 2005, Səh. 20)

XIX əsr Avropa tarixçilərinin arxeoloji və linqvistik dəlillərə əsaslanaraq samilər və arilər tarix səhnəsinə qədim qoymadan öncə dünyanın ilkin əhalisinin turanlılardan ibarət olduğu və ilkin bəşər mədəniyyətinin turanlı öntürklər tərəfindən yaradıldığı haqqında

bu ilkin vətənlərindən 8-6 min il öncə orta Volqa və Samara üzərindən qərbə doğru hərəkət edərək bu ərazilərdə qədim kərtmə kurqan arxeoloji mədəniyyətin əsasını qoymuşlar. Onların digər qolu 5700 və ya 6000 minil öncə Qazaxıstanın qzeyinə doğru hərəkət edərək burda Botay arxeoloji mədəniyyətini meydana gətirmişlər. Öntürklər təxminən 6000-6800 il öncə Qafqaza doğru hərəkət etmiş sonra ordan Anadoluya keçmişlər, 5700 il öncə onlar Ön Asiyada yerləşmiş, ordan isə Afrikanın qzeyi ilə hərəkət edərək Priney yarımadasına keçmişlər. Priney yarımadası və ya İspaniyadan öntürklər təxminən m.ö. 3800 il Böyük Britaniyaya İrlandiyaya keçmişlər. Öntürklər Avropa qitə-

mişlər. Onun gəldiyi nəticəyə görə Öntürklərin müntəzəm axınlarla Avropaya daxil olması burda 10000 il öncə təşəkkül tapmış hind-avropadilli R1a qaplo qrupunun daşıyıcılarının özyerlərini tərk edib təxminən 4800 il öncə, yəni m.ö. 3-cü minillikdə Avropadan Rusiya çöllərinə doğru hərəkət etmələrinə səbəb olmuşdur. 4500-4000 minil bundan öncə R1a1 qaplo qrupunun daşıyıcıları olan hund-avropalılar Avropadan yox olmuş və R1b1 qaplo qrupunun daşıyıcıları olan insanların burda məskunlaşması ilə Avropa türk xalqının məskəninə çevrilmişdir. Türklərin Avropada hökmranlığı e.q. I minilliyin ortalarına qədər davam etmişdir.

Avropanı tərkədən R1a1 qaplo qrupuna mənsub insanlar indiki Rusiyanın güney çölləri ilə doğuya doğru hərəkət etmiş və türklərə məxsus qədim kurqan arxeoloji mədəniyyətinin hakim olduğu ərazilərdə məskunlaşaraq orda izlər buraxmışlar. Bu hadisə müasir dövrdə kurqan mədəniyyətinin

hind-avropalı arilərə məxsus olması haqqında yanlış nəticələrə səbəb olmuşdur. Lakin proto hind-avropa dilli insanların Rusiya çöllərində yayılması e.q. III minillikdə baş verdiyi halda, türklərin kurqan mədəniyyətinin tarixi e.q. IV minilliyə aiddir.

Eyni hadisə hind-avropalıların "qafqaz" qolunun ilkin vətəni kimi təqdim olunan "Anadolu nəzəriyyəsi" ilə əlaqədar olaraq da təkrarlanmaqdadır. Hind-avropalıları R1b1 qaplo qrupuna mənsub insanların, yəni öntürklərin Anadoluda və Ön Asiyada məskunlaşdığı orda ilkin bəşər mədəniyyətinin əsasını qoymalarından çox-çox sonralar işğalçı kimi bu əraziyə gələrək turanlı öntürklərin bir qisminin bu ərazidən köçlərinə səbəb olmuşlar.

Bütün bu hadisələr türk dilinin Avropada on mininci ildən başlayaraq, Rusiyada isə tarixin ilk dövrlərindən, e.q. I minilliyin ortalarına qədər oynadığı fundamental rolun təhrif olunmasına səbəb olmuşdur. (Klesov A. 2010. Səh. 2-3)

Müasir uyğurlar, qazaxlar, başkırdlar, Sibirin, Mərkəzi Asiyanın və Uraltrafi ərazilərin digər xalqları 16 min ildir ki öz kökləri ilə R1b1 qaplo qrupuna bağlıdır.

Bu xalqlar doğudan batıya doğru hərəkət edərkən təbii olaraq öz nəsilərinin bir qismini keçdiyi ərazilərdə buraxaraq yayılmışlar. Öntürklər müxtəlif istiqamətlərdə hərəkət edib yayıldıqları zaman gənləri də müxtəlif qarışımlar nəticəsində mutasiyaya uğrayaraq müəyyən dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Onların ilkin R1b qaplo qrupu dəyişikliyə uğrayaraq R1b1, R1b1b2 və s. kimi qaplo qrup şəklləri almışlar.

Klyosov genetik araşdırmalar nəticəsində Qafqazın yerli xalqının da prototürklər kimi R1b qaplo qrupuna mənsub olduğunu yazır. Bu nəticə XVIII-XIX əsr və sonrakı dövr Avropa tarixçilərinin Qafqaz xalqlarının Turani irqə mənsub olduqları haqqındakı fikirlərini doğrulamışdır.

(ardı gələn sayımızda)